

Grats, prop de Mogyrony; la *-t* moderna s'hi oposa inexorablement i prova que és CRATES 'reixes', com a nom de la capella que hi hagué. Tampoc no hi té res a veure *Malgrat*, de Mar ni de Segarra: nom d'orgull feudal, dels respectius castells: «mal grat de tothom, àdhuc del rei...». Cf. el *Pla de Grau* al costat de Malgrat precisament. — ³ *Les Gràzes* tros del camí de dreuera més enllà de Cap-de-Riu, Morella, vora la carretera de Saragossa (1961). No existeix un mot *grasè*, grosser malentès d'*AlcM*: en el Baix Maestrat (Càlig), Borràs Jarque transcriu *grasè*, però es refereix a la pronúncia de la *-a* final àtona com a *ε* que és pròpia d'aquesta zona (*AlcM* ho ha entès malament com si fos signe de l'accent tònic); defineix «brancal de la porta» (*BSCC* xiv, 499) que es deu haver d'entendre com a referent a l'escalonet del llindar (cf. *brancal* en la definició que GaGirona dona de *grasada* i *grasó*). — ⁴ «Mes ja a la Costa de repent s'empina, del Castell d'Ares gegantina escala, / i sos *grasons*, per als cristians refugi, / als cavalls moros trenquen l'alenada», *Seidia*, 39. *Grazó* 'cada un dels escalons que s'usen per baixar a la mina d'aigües del poble', Vilafamés, 1961. — ⁵ Milà F, *Romlo.*, 291. La versió J porta *escaliró* a tots dos versos. En el segon endevinem que la versió més antiga duria *segon graó*, i que el qui ho canvià en *esglahó* es veié obligat a introduir-hi la forma inusitada *segó* per *segon*, per raó mètrica. Milà F a la fe d'errades ho esmena en *escaló*.

Grau f. (i m.?) 'cuquet', V. GRUA/*gruar* *Grauera*, V. *groera* *Graugets*, +*graujol*, V. *esglaiar* *Graula*, V. *gralla* *Graupar*, *grupes*, V. *grapa* *Grauplana*, V. *grau* *Grauxa*, V. *graixando*

GRAVA, 'pedruscall que serveix per a la construcció, sobretot de camins', però en altres zones del català, es diu d'altres formes de pedregam: d'un mot pre-romà indoeuropeu *GRAVA, que ha donat també el fr. *grève*, oc., reto-rom. i it. septentr. *grava*, id. □ ¹ *doc.*: fi S. XIII.

«En les riberes de les aygües, e-ls plans e en les muntanyes e e-ls torrents [y] e-ls altres locs del terme de Tortosa, pot hom draps lavar, canejar, secar, fems posar, arena o *grava* o terra d'aquèn cavar, e fusta posar --- sens vedament de tot hom», *CostTort.* (ed. Ol., p. 20); «la Rambla --- la rebleix de *grava*», Bna., a. 1445 (Pau Vila, *Miscell. Barcin.* iv, § 11, p. 66).

En aquests, com en la resta de la documentació antiga i en gran part de la dialectal es veu que no es tracta del sentit específic de grava caminera, en el qual l'ha especialitzat el català central [> castellà *grava*, c. 1770], sinó d'accs. més àmplies en diversos sentits. Algunes vegades té un sentit col·lectiu i tòpic d'arenal gruixut o 'codolar': «un verger qui afronta ab la *grava* e ab la via pobligua», ross. 1435 (*RLR* xxxii, 333); d'aquest potser surt el del bearn. *grabe* aplicat a les terres ondulades, cobertes d'aiguamolls més o menys pedregoses (freqüentíssim en el Cartulari d'Ossau, segle xv, i ja força abans, especialment parlant del

«Pont-long» PA(D)ULE LONGUM prop de Pau i d'Ossau), ¹ *passant* per l'intermedi d'altres parlars gascons, com el d'Aran on *grava/grava* és col·lectiu per a 'palets, còdols' (amb derivats *grauè* 'sorra', i *grabezi* 'pedregar, calamarsejar', *VocAr.*), i a l'alt-arag. de Bielsa *grava*, en *grába* és 'reble (per rebllir paret ec.)' (1965).

A l'Alta Vall de Cardós *grába* i en el Baix Urgell (Castelldans, infra) simplement 'sorra, arena' (1934, 1935); a Eiv. «arena gorda» (PzCabr.); en val. tampoc no s'admet l'especialització del cat. central en la grava caminera, com observava EValor al *Dfa.* (c. 1950) notant que calia distingir de *pedralla*, la qual segons J. G. M. és justament «la pedra trossejada usada per a afermar les carreteres, i *grava*, la natural». Encara d'altres especialitzacions: *mal dà grábə* en el Vallespir (a Reiners hi ha una *source* o 'deu' per curar el mal de pedra en l'orina, 1959, cf. fr. *gravelle*); i àdhuc en Verdaguer designa també rocs més grossos i separats que els usats per als camins: «Càstic gran! ab llurs eynes rogenques, rocs y *grava*, / llenya del Teyde, pujant Atlants a capgirells, / que cospa l'ample cràter, envoltats ab rius de lava, / per més amunt rebatre'ls de flama ab grans capdells» (*Atl.* ix, 35a).

En el Nord (*grève*) i el Sud de França (*grava*) és un mot arrelat fonament, pertot, i des d'antic; en reto-romànic arriba fins al Friül, i en el Nord d'Itàlia, fins més enllà de Venècia; és probable, si bé no pas segur, que el toscà dial. *rava* 'barranc' (Lucca; Serchio-Lima), Laci *rava* 'penyal', Sora *raya*, tinguin el mateix origen; veg. Merlo, *It. Dial.* xi, 86; Jud, *VRom.* ii, 306; Battisti, *Arch. dell'Alto Adige* xxxi, 569; *FEW* iv, 259; Hubschmid, ib., 401 i *ZRPb.* lxxvi, 58; *AIS* iii, 423 (punts 664, 682, 701). Merlo nega l'origen cèltic i el creu mediterrani, d'altres l'afirmen decidits ³⁵ (Hubschmid etc.), Jud i Bolelli el posen fortament en dubte, sobretot tenint en compte el significat 'barranc-avenc' (que es pot explicar, però, com he indicat en la nota), i el fet que GR- no pot haver perdut la G- a Toscana: objecció que es podria salvar admetent una contaminació: i de fet la dels sinònims italians *rupe* (< ll.) i *roccia* (pre-romà) té innegable i forta verssemblança.

Que el mot existeix en cèltic no hi ha dubte, i és comú als idiomes de la branca britònica, amb característiques fonètiques normals: ky. *gro*, còrnic ant. i mj. *grow* 'arena', bret. mj. *grouanenn* id. (mod. *gro(a)*) 'platja de sorra': no és, doncs, estrany que les autoritats celtistes acceptin l'origen cèltic (Thurneysen, *Keltorum.*, 102; Pok., *IEW*, 460.34-6); i és un fet que en aquesta arrel indoeuropea GHRU/GHRU/GHRU-, augmentada amb normals amplificacions, hi ha sinònims en diverses famílies de la gran soca: germ. occid. comú GREUTA- 'pedregar, pedruscall, sorra', paleosl. i iugoslau *gruda* 'terros, gleva', rus *grum* id., lit. *graužas* 'pedruscall', letó *gruzis* 'runa' (*IEW*, 461). Això demostra que no es tracta d'un manlleu al mediterrani.

Altament el fet és que per la banda d'Itàlia l'àrea del mot excedeix dels límits habituals dels celtismes, mentre que pel costat hispànic és absent dels dominis gallego-portuguès i castellà, molt més rics en celtismes